

Н.А. Побірченко

ORCID id 0000-0002-2444-7566

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ НАУКИ

У статті розглядається професійна культура психолого-педагогічної діяльності, зміст і форми організації якої створюють умови розвитку міждисциплінарної науки; шляхом експериментального дослідництва організовано пошук науково-практичних позицій взаємодіючих зв'язків між психологією і педагогікою, на основі яких утворюється перехід інтегрованого змісту психолого-педагогічної діяльності у простір розвитку міждисциплінарної науки.

Ключові слова: професійна культура, міждисциплінарна наука, інтегрований зміст навчання, експериментальне дослідництво, науково-практична позиція.

© Побірченко Н.А., 2016

Вступ. Настав час, щоб у розвиток вищої освіти України вносити якісно раціональні зміни в зміст та форми організації професійно орієнтованих видів діяльності. Набувають значущості науково-практичні підходи до поглиблення змісту психології і педагогіки інноваційно-економічними та соціальними питаннями, обґрунтованих відповідей на які замовляє і очікує сучасне суспільство.

Особливо актуальною визначилася проблема формування успішного конкурентноспроможного фахівця у статусі викладача-дослідника-експериментатора-проектувальника.

Соціально-економічні зміни, культуруносна перетворення, що відбуваються в життєдіяльній сфері особистості, виділили неперервну освіту як цілепокладальну основу у вирішенні важливих сучасних проблем. Такі проблеми, як правило, виникають неочікувано на всіх етапах модернізації навчально-професійної підготовки людини. Непевність такої освіти потребує підтримки:

— дошкільним виховним за змістом навчанням; за формами організованого розвитку в дитини здатностей відчувати, сприймати, розуміти себе та дорослих людей;

— шкільною освітою з інтегровано-економічними міждисциплінарними предметами, взаємодією з культурою організації дозвілля як фактору збереження здоров'я учнів;

— у вищій освіті формуванням у студентів професійної індивідуальності, пов'язаної з людино-відчуттям, соціально-економічним сприйняттям змін, які потребують набутих умінь оволодівати науково-практичними здатностями до самоосвіти. До показників таких здатностей віднесено уміння з відкритим розумінням реагувати на неочікуване;

— наполегливість, схильність до самоствердження і професійного самоздійснення;

— прагнення навчитися працювати за «власним режимом»;

— вміння протягом тривалого часу займатися пошуком нових ідей;

— схильності до виконання роботи, в якій не чітко визначені та не стисло сформульовані проблеми, які потребують термінового вирішення;

— наявність потреб встановлювати правила виконання завдань та їх нормування;

— терпіння до неочікуваних ситуацій;

— прагнення до свободи, зокрема до свободи вибору дослідницької тематики;

— рівні інтелектуальної інтелігентності, емоційності в поведінці;

— довірливість без очікувань на економічну та матеріальну вигоду.

Чітке усвідомлення визначених вище наукових позицій дозволяє кожному суб'єкту реалізовувати власний інтелектуальний, характерологічний, емоційно-вольовий потенціал на засадах взаємовигідних партнерських стосунків (Большакова А.М., 2011, с. 216).

Психологія і педагогіка як навчальні дисципліни, психолого-педагогічна діяльність у підготовці сучасних фахівців помітно швидко набувають соціально-економічного сенсу, яким прискорюється їх перехід до міждисциплінарної науки. Надійність і ефективність такого переходу підтримується професійною культурою.

Метою статті є здійснення аналітичного огляду професійної культури психолого-педагогічної діяльності як цілепокладальних витоків розвитку міждисциплінарної науки.

Завдання статті полягають у розкритті психолого-педагогічні особливості професійної культури у розвитку міждисциплінарної культури.

Поняттям «професійна культура» розкривається окремий вид загальної культури у науковому обігу. Найчастіше вживається словосполучення «професійна культура» як спосіб творчої самореалізації особистості викладача в різноманітних видах психологічної і педагогічної діяльності.

Розглядаючи професійну культуру у викладацькій діяльності, науковцями підкреслюються її системні позиції. Показниками структурно-функціональних компонентів діяльності є вибіркова взаємодія з іншими її видами, наявність інтегративних властивостей цілісності культури, незвідного до властивостей окремих частин конкретного виду діяльності.

Створюючи і дотримуючись у процесі викладацької діяльності цінностей загальної культури, фахівці набувають певних здатностей як суб'єкти діяльності, розробляють та дотримуються принципів загальної культури у діяльності.

Впливи функцій професійної культури у психолого-педагогічній діяльності диференційовані. Вибір фахівцем змісту професійної культури зумовлений його індивідуальними властивостями, сформованими професійними здатностями, якостями як суб'єкта професійної діяльності. Психолого-педагогічна діяльність є широко вживаним у науці та практиці поняттям. Проте у вищій школі професійна підготовка перебуває під впливом економічних та соціальних змін, вона не може обмежуватися лише психолого-педагогічними знаннями і відповідними науково-практичними підходами (Сергеєнкова О.П., 2004, с. 158).

Очевидними є факти щодо необхідності змін не лише змісту освіти, а й форм її організації. Професійна підготовка фахівців освіти за її метою, змістом і функціями потребує людського партнерського соціуму. Таким соціумом вирішуються його економіко-прикладні, корпоративні питання, а також питання суб'єктно-творчого спрямування та раціонального користування професійною культурою. Науково-практичний зміст соціуму забезпечується такими умовами, в яких професійна культура формується як показник загальної культури суспільства.

Таким чином, професійна культура — це чітко окреслене коло питань, завдань, норм поведінки, стильових ознак ділового спілкування, яких дотримується викладач, у різних своїх статусах, у роботі із студентами. Формування критерійної основи професійної культури забезпечується цілепокладальним супроводом. Його характеристику складають вияви поваги, довіри, розуміння, співзвучні з інтересами студентів, індивідуальним стилем їхньої поведінки, тактовністю, терпимістю, врівноваженістю, рівнем відкритості. До важливих показників професійної культури віднесено вияви індивідуальних якостей особистості, зокрема:

- спостережливість;
- оптимізм;
- інтуїція як відчуття внутрішніх пізнавально-інтелектуальних перебігів в міжособових стосунках;
- відповідальне ставлення до обов'язку;
- рефлексивність в аналітичному оцінюванні власних дій та їх співвіднесення з реакціями студентів;
- довірливість;
- соціальний інтерес як прагнення налагоджувати взаємодію, взаємоузгоджуваність у справедливому оцінюванні результатів діяльності студентів та власних викладацьких.

Основа взаємодії і взаємозв'язку професійної культури та психолого-педагогічної діяльності.

Психолого-педагогічна діяльність — це особливий тип навчальної діяльності у вищій школі. Структурні компоненти такої інтегрованої діяльності утворюються вибором і узагальненням психологічних та педагогічних знань.

Таким чином, цілеспрямованість психолого-педагогічної діяльності у взаємодії з професійною культурою формує їх спільну основу. Така основа планується, визначається та формулюється її навчальна мета:

- моделюється — розробляються умови реалізації знань і зміст їх трансформаційних процесів;
- мотивується — обґрунтовується необхідність дотримання обсягу психологічних і педагогічних знань;
- зміст знань при цьому співвідноситься з потребами, індивідуальними особливостями, пізнавальними інтересами фахівців;
- визначаються і вирішуються непередбачені перешкоди навчального процесу;
- розробляються напрями дослідження, контроль, оцінюються результати та вносяться корекції у виконання навчальних дій.

У контексті психологічних знань поглиблюються і набувають пріоритетності мотиваційні цінності. Мотиваційні цінності професійної психолого-педагогічної діяльності формують усвідомленість індивідом своїх актуальних потреб, серед яких пріоритетними є саморозвиток, самопізнання, підвищення соціального статусу. У відносно стійких і домінуючих мотивах виявляється спрямованість особистості. Така спрямованість викладача вищої школи проявляється у ставленні до самого себе, групи студентів. Вирізняються особистісна, колективістська і ділова спрямованість викладача. Структура кожної з них може бути простою (визначається одним конкретним фактором) і складною (визначається комплексом факторів), але основне в ній — це стійке домінування інтересу до науки. Близьку за змістом і сенсом для викладача називають міждисциплінарну науку. Умовами такої науки забезпечується

планомірне професійне становлення, осмислення і прийняття викладачем наукових цінностей, формування власного ставлення до тактичних, стратегічних цілей і завдань міждисциплінарної науки. Розвиток професійної культури психолого-педагогічної діяльності з позицій культурологічного підходу до міждисциплінарної науки передбачає усвідомлене входження викладача в науковий контекст діяльності. Таке входження супроводжується освоєнням, оволодінням, привласненням вироблених наукою мотиваційних цінностей.

У дослідженнях сучасних вчених стверджується, що мотиваційна цінність — це ті явища (сторони, властивості явищ) природи та суспільства, які корисні, потрібні людям як реальна життєва ціль, ідеал. З цих тверджень випливає, що мотиваційною цінністю може бути не тільки те, що існує, але й те, чого ще необхідно досягти.

Мотиваційно-ціннісну орієнтацію викладача та його студентів слід розуміти як усвідомлення важливості здійснювати перехід від професійної діяльності до міждисциплінарної науки.

Визначенням основних параметрів переходу психолого-педагогічної діяльності до міждисциплінарної науки займалися магістри п'ятих-шостих курсів («Педагогіка вищої школи») Київського університету імені Бориса Грінченка. Параметри перехідного етапу склали такі теми: «Життєва практика», «Психологічний супровід життєвої практики людини певного типу», «Методи організації переходу психолого-педагогічної діяльності в міждисциплінарну науку», «Психологічна характеристика викладача вищої школи», «Програма саморозвитку професійної спрямованості».

Нижче описано міркування і науково-дослідні підходи окремих магістрів. Проблема губристичної мотивації як параметра перехідного періоду до міждисциплінарної науки вирішувалась Тимошенко Т.І. Зокрема, магістр розглядає науково-дослідні підходи, пов'язані з індивідуальним успіхом викладача, розвинутою мотивацією досягнень студентів. У ході дослідження з'ясувалося, що губристична мотивація пов'язана із особливостями спрямованості особистості.

Низку компонентів спрямованості особистості складають основні новоутворення юнацького віку. Це стосується насамперед світогляду, морального та професійного самовизначення. Прагнення до самоствердження як один із компонентів спрямованості особистості лежить в основі губристичної мотивації і виступає провідним новоутворенням юнацького віку.

Поняття губристичної мотивації було введено Ю. Козелецьким, який розумів під ним стійке прагнення людини до підвищення власної важливості та підкріплення самооцінки.

Далі губристична мотивація вивчалась у контексті прагнення до переваги та досконалості (І. Пуфоль-Струзик), прагнення до влади та успіху (Р.І. Цветкова).

Губристична мотивація пов'язана з психологічними і педагогічними факторами досягнення успіху в навчально-дослідницькій роботі. Успіх у досягненні цілей зумовлений мірою досконалості тих якостей та умінь, яких він вимагає. Йдеться, зокрема, про володіння викладачем професійною культурою (Фоменко К.І., 2011, с. 183). Професійна культура у вищій школі — це наявність сформованих соціально-психологічних рис, властивостей цільової спрямованості, мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічної праці. Пріоритетним змістом серед них є загальногромадські риси, морально-духовні якості, соціально-патріотичні прагнення, індивідуально-психологічні особливості суб'єктності, інтегровані психолого-педагогічні здібності. З метою мати чітке уявлення про трансформаційні процеси психолого-педагогічної діяльності та її професійну культуру, на засадах яких розвивається міждисциплінарна наука, наведемо такий приклад.

Тема «Губристична мотивація в професійно-навчальній діяльності магістра»

План трансформаційного процесу

1. Пошук нових ідей, пов'язаних зі змістом мотиваційної сфери особистості.
 2. Відбір новацій психологічного і педагогічного спрямування.
 3. Узагальнення ідей психолого-педагогічного змісту та здійснення на їх основі формулювання напрямів технологій, технік.
 4. Чітке і стисле обґрунтування змісту, напрямів, технологій з узагальненням їх назви.
 5. Виокремлення спільних для психології і педагогіки ознак змісту наукових позицій.
 6. Дослідження наукових позицій, визначення їх проблемності.
 7. Проблемність спільних наукових позицій складає об'єкт міждисциплінарної науки.
- Експериментально-дослідницьким шляхом К. Бровко вдалося обґрунтувати кожен із визначених напрямів заданих нею тем технологій у розвитку міждисциплінарної науки.
- Магістрами О. Билан та С. Ільницькою здійснено логічну побудову програми саморозвитку професійної спрямованості фахівців вищої освіти. Цінності такої програми полягають у визначенні мети розвитку; саморозвитку професійної спрямованості; методів і підходів до засвоєння нових знань; розвитку комунікативної взаємодії з групою; самооцінювання результатів. Програмою визначено особистісний простір

у пошуках інформації про професійну культуру психолого-педагогічної діяльності як основу розвитку міждисциплінарної науки. С. Ільницькою змодельовано стратегію успіху міждисциплінарної науки.

О. Билан активно зайнялася розробкою психологічного супроводу життєвої практики людини підприємницького типу. Магістранткою обґрунтовано важливі для психологічного портрета підприємця якості: компетентність, реальна фантазія, перспективне мислення, здатність і готовність до соціально-лояльного спілкування, схильність до ризику, внутрішній локус контролю, прагнення боротися і перемагати, переважання мотиву досягнення над мотивом уникнення невдач.

Описані вище короткі акценти ілюструються з метою засвідчити наявність у магістрів Університету широкого інтересу до міждисциплінарної науки. Визначені життєві практики всіма студентами п'ятих-шостих курсів переконують у тому, що майбутні викладачі зможуть набути статусу викладача-дослідника-експериментатора-проектувальника міжпредметної науки.

Висновки. Аналітико-дослідницький і діагностичний огляд значущості професійної куль-

тури психолого-педагогічної діяльності та основи переходу до міждисциплінарної науки визначили науково-практичні підходи неперервної професійної освіти.

Професійна культура міждисциплінарної науки — це надійне джерело, витоком якого можуть користуватися фахівці вищої освіти з метою набуття наукової новизни для професійного самоздійснення.

Разом із тим оголошене ЮНЕСКО століття освіти потребує поглиблених науково-дослідних інновацій, розробок технік і технологій з раціонально-економічним змістом (Козак Л.В., 2014, с. 43).

Необхідним компонентом міждисциплінарної науки та умовами підвищення її якості є професійна культура споріднених навчальних дисциплін як надійний науково-практичний супровід.

Трансформаційними супровідними впливами професійної культури психолого-педагогічної діяльності стимулюються нові дії у розвитку міждисциплінарної науки.

Заохочуюча функція нових дій забезпечується креативним мисленням магістрів, що формується шляхом пошуку та відбору проблемного наукового змісту, методів, технік, важливих для розв'язання нових освітніх завдань.

ДЖЕРЕЛА

1. *Большакова А.М.* Психологія особистісної реалізованості суб'єкта життєвого шляху : монографія / А.М. Большакова ; Класич. приват. ун-т. — Запоріжжя, 2011. — 311 с.
2. *Козак Л.В.* Інноваційні технології навчання у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності / Л.В. Козак // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. праць. — 2014. — Вип. 4. — С. 40–45.
3. *Новий тлумачний словник української мови / В. Яременко.* — К. : Аконті, 2006. — Т. 2. — С. 33.
4. *Сергеєнкова О.П.* Професійна індивідуальність майбутніх учителів: теоретико-методологічні аспекти : монографія / О.П. Сергеєнкова. — К. : Наук. світ, 2004. — 344 с.
5. *Фоменко К.І.* Губристична мотивація в структурі спрямованості особистості студентів [Текст] : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Карина Ігорівна Фоменко ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. — Х., 2011. — 239 с.

REFERENCES

1. *Bolshakova A.M.* Psykhologhiia osobystisnoi realizovanosti subiekta zhyttievoho shliakhu [Psychology of Personal Life Path Feasibility Subject] : monohrafiia / A.M. Bolshakova ; Klasych. pryvat un-t. — Zaporizhzhia, 2011. — 311 s. (Ukrainian).
2. *Kozak L.V.* Innovatsiini tekhnolohii navchannia u pidhotovtsi maibutnix vykladachiv doshkilnoi pedahohiky i psykhologhii do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [Innovative Learning Technologies in Training of Future Teachers in Preschool Pedagogy and Psychology to Innovative Professional Activities] / L.V. Kozak // Pedahohichni protses: teoriia i praktyka : zb. nauk. prats. — 2014. — Vyp. 4. — S. 40–45 (Ukrainian).
3. *Novyi tлумachnyi slovnyk ukrayinskoii movy* [New Ukrainian Dictionary] / V. Yaremenko. — K. : Akonit, 2006. — T. 2. — S. 33 (Ukrainian).
4. *Serhieienkova O.P.* Profesiina indyvidualnist maibutnix uchyteliv: teoretyko-metodolohichni aspekty: Monohrafiia. [Professional Identity of Future Teachers: Theoretical and Methodological Aspects: Monograph.] — K. : Nauk. svit, 2004. — 344 s. (Ukrainian).

5. *Fomenko K.I. Hubrystychna motyvatsiia v strukturі spriamovanosti osobystosti studentiv [Hubristic Motivation in Structure of Individual Student Orientation] dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.07 / Karyna Ihorivna Fomenko // Khark. nats. ped. un-t im. H.S. Skovorody. Kh., 2011. — 239 s. (Ukrainian).*

Побирченко Н.А.

**ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
В РАЗВИТИИ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ НАУКИ**

В статье рассматривается профессиональная культура психолого-педагогической деятельности, содержание и формы организации которой создают условия развития междисциплинарной науки; путем экспериментального исследования организовано поиск научно-практических позиций, взаимодействующих связей между психологией и педагогикой, на основе которых происходит переход интегрированного содержания психолого-педагогической деятельности в пространство развития междисциплинарной науки.

Ключевые слова: профессиональная культура, междисциплинарная наука, интегрированное содержание обучения, экспериментальное исследование, научно-практическая позиция.

Pobirchenko N.A.

**PROFESSIONAL CULTURE OF PSYCHO-PEDAGOGICAL ACTIVITY IN INTERDISCIPLINARY
SCIENCE DEVELOPMENT**

The article examines professional culture of psycho-pedagogical activity, contents and forms of organization which creates conditions for the development of interdisciplinary science; based on experimental investigation it is organized the search of scientific and practical positions, interconnection between psychology and pedagogics according to which the transition of content integrated psycho-pedagogical activity in the area for development of interdisciplinary science is made.

The purpose of this article is to carry out an analytical review of the professional culture of psychological and educational activities as a basis of a global science.

The challenge of the article is to examine psychological and pedagogical features of professional culture in the development of interdisciplinary culture.

The analytical, research and diagnostic review of the importance of professional culture of psychological and educational activity backgrounds of transition to interdisciplinary science defined scientific and practical approaches of continuous professional education.

Influence of professional culture functions in psycho-pedagogical activity is differentiated. Specialist's choice of the professional culture content is dependent on his individual features, formed with professional abilities, qualities as a subject of professional activity. Psycho-pedagogical activity is widely used concept in science and practice.

Professional culture of interdisciplinary science is a reliable source, which can be used by higher education experts in order to obtain scientific innovation for professional self-realization.

Transformational supporting influence on professional culture of psychological and pedagogical activity stimulates new steps in the development of interdisciplinary science.

Encouraging function of new activity is provided with masters' creative thinking, formed by the search and selection of problematic scientific content, methods and techniques that are important to meet new educational challenges.

Key words: professional culture, interdisciplinary science, integrated content of learning, experimental investigation, scientific and practical position.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2016р.

Прийнято до друку 09.03.2016р.